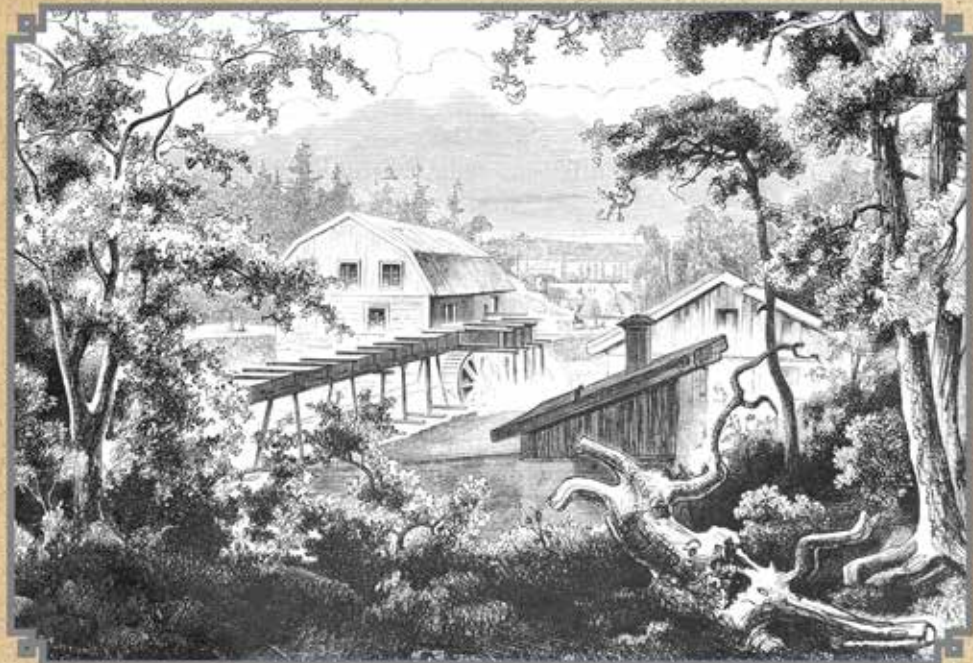

En resa till Nacka

Återutgivning av text från 1868

En publikation från
e-boksbiblioteket.se

En utfärd till Nacka.
Återutgivning av text från 1868

av L. J. S.

Redaktör Mikael Jägerbrand

ISBN 978-91-7757-631-0

Copyright © 2020 Mikael Jägerbrand / Virvelvind Förlag, Lysekil.

Den här e-boken ges ut av E-boksbiblioteket Förlag (imprint)

Mer info: www.e-boksbiblioteket.se

Förord

I den här e-boken får du en spännande skildring i en dagsutflykt från centrala Stockholm till det idylliska Nacka.

Texten från 1868 innehåller bland annat intressanta detaljer om hur skribenten struntar i att åka ångbåt och i stället anlitar en enkel roddbåt med roddare.

Den här texten publicerades ursprungligen år 1868 i tidskriften "Svenska Familj-Journalen" med rubriken "En utfärd till Nacka".

Texten publicerades anonymt under signaturen "L. S. J."

Eftersom den här texten skrevs på 1800-talet så innehåller den mått, ord och personer som inte är så bekanta i dag. Därför har vi kompletterat originaltexten med en kortfattad ordlista.

En utfärd till Nacka år 1868

Den här texten publicerades ursprungligen år 1868 i tidskriften "Svenska Familj-Journalen" med rubriken "En utfärd till Nacka". Texten publicerades anonymt under signaturen "L. S. J.".

Nämn mig en afundsvärdare ställning i lifvet än den, att befinna sig i åtnjutande för lifstid af årlig lön på kungliga tullverkets indragningsstat och derjemte vara värdshusvärd på Nackanäs! Jag känner blott en person, som kan säga: fui! jag har varit det; här sen j mannen! — Och likväl — ty sådana abnormiteter gifves det i skapelsen — har denne orolige sälle utbytt en paradisisk naturomgifning, chefsskapet för ett betydelsefullt köksdepartement, ståthållardömet öfver en af Bacchi herrligaste satrapier, mot hufvudstadens trängsel och virrvarr och smuts och nöjet att bråka med kommissions-affärer och dylikt prosaiskt krångel. Det är sålunda konstateradt, fastän det är otroligt, att sådan kan menniskan vara.

En annan stackare åter, som är hjertans glad, när han har några riksdaler på fickan öfver för sitt nöje, — som aldrig ens kan räkna på pension, långt mindre har lön på indragningsstat, och för hvilken ett

förlag för öfvertagandet af en värdshusrörelse vore lika oåtkomligt som Silfret i månskifvan — huru glad är icke han, om han t. ex. en söndagsförmiddag har tid och råd att bara göra en utflykt, en liten titt till Nacka! Bevars, det är nu visserligen en lätt sak, det, sedan nu mera en ångbåt går sina reguliera turer sommaren igenom mellan Liljeholmen och Nacka samt några derutanför belägna egendomar. Jag bor, posito, i staden mellan broarna (— »dom» måtte väl förstå, att det är om Stockholm jag talar —), går med ångbåt öfver till Tegelviken ute på Södermalm, hvarifrån en kort promenad för mig uppför en backe och utför en annan ned till Liljeholmsbron vid Hammarby sjö, och är redan med ena foten ute i det gröna. Här luktar minsann natur, här är landtligt, trots hr Hiertas stora, vidlyftiga sidenfabrik, hvars vackra, symetriskt ordnade hvita stenhusbyggnader, likt en liten stad för sig, möta ögat der borta på andra sidan om den gröna ängen, som ifrån bergåsen sluttar så vackert ned mot Hammarby sjö, der gränsen mellan vatten och land uti en lång böljande linie markeras utaf en guirland af pittoreska pilar.

Ångbåten ger jag tusan! Derborta i säfven mellan pilarna sitter den enbenta karlen i sin lilla trefliga båt. Med honom är affären lätt uppgjord; får han blott spänntag med sitt enda ben, så ror han sin båt med ett helt par kraftiga armar. Nu är jag kapten och styrman på fartyg, som jag hyrt och befraktat uteslutande för och med min egen person. Farväl med Danvikens kyrktorn, som sticker upp midt emot Liljeholmsbron nedanför den höga bergsryggen på motsatta sjöstranden; nu bär det af utåt sjön; det är ett herrligt söndagsväder; vinden, som från stränderna medför doft af gräs och blommor, dansar fram öfver de små lekande vågorna på den grunda sjön, som knappast ser ut att på något ställe vara mer än fem eller sex fot djup. Här är icke

vardt att tala om najader; najaderna äro qvinliga väsenden, som, om de gerna dyka upp i sina slöjor till ytan, för att skalkas med seglaren, dock behöfva djupare svängrum, för att kunna dölja sig för de nyfiknas blickar. Af denna Hammarbysjöns grundhet härflyter måhända den sägen, att nämnda sjö i forna tider j blifvit gräfd, för att fyllas med Årstavikens vatten, och att Gustaf Wasa sedermera, för sina Danvikshemmans skull, lät genom en kanal sätta den i förbindelse med Sicklasjön och öfriga i samband dermed stående vattendrag.

Längre fram på Danvikslandet se vi Lugnet, fordom bebodt af en mycket olugn ande, Hoffstedt i lifstiden benämnd, ännu af mången ihågkommen från 1848 års oroligheter i Stockholm, för hans besynnerliga inserater i hufvudstadstidningarna och för åtskilliga kuriösa polismål. — Utkomna på vida sjön, se vi på stranden framför oss till höger röda herrgårdsbyggnader skymta fram mellan massor af löft-räd och vackra sluttande fält. Det är Hammarby egendom, som ännu för ett tiotal af år sedan innehades af J. Th. Bergelin, den kunskapsrike landbrukaren, den vittre, glade, gästfrie och anspråkslöse vännen och sällskapsmannen. Många och kära äro de minnen, som fylla min själ, så länge blicken hänger vid detta vackra ställe, under det båten glider fram sin jemna gång och båtkarlen slutligen påminner mig om att taga vara på styret

Ja, nog vet jag, att vi skola in i ett smalt sund någorstädes, men framför oss synes blott en mur af vass hela långa sträckan. Jo, det är sant! den der enstaka granen på höjden har jag alltid vid dylika utfärder till Nacka brukat taga sigte på; hon står der så tvärsäker och bekant som en gammal norrländsk »suptall» (se P. Læstadii Journal), så påpasslig och angeläget vinkande som en hejduk, hvilken på bangården bjuder ut rum för resande; jag förstår vinken och rättar och

packar mig derefter. Se, se, så de fiskarna plaska och slå ringar bland näckrosorna härinne i vassen! Nu blir det så lugnt och svalt; — här är blott en lång och smal öppen ränna af årgångens bredd mellan vassen och de med lummiga löfträd beklädda höjderna på båda sidor. Der framme till venster se vi Stor-Sicklas brygga, hvars sittplatser upptagas af damer och herrar, medan barn och hundar svärma och leka på stranden, der yfviga pilar doppa sina grenar i vattnet. Och ända in på oss ha vi Stor-Sicklas präktiga herregård. På motsatta, högra, stranden se vi snart Lill-Sickla med dess vackra paviljong på höjden — och nu bär det af längs öfver den lilla långsträckt ovala Sicklasjön, så ytterligare genom en smalare passage och slutligen öfver ännu en liten långsträckt sjö, öfverallt mellan villor, hvilka på de senare åren växt upp utmed stränderna som svampar, ehuru för ögat oändligt mycket täckare, om än jemförelsevis af föga större varaktighet.

Jag tror nästan, att om jag vore rik, komme jag i frestelse att bygga många sådana villor utmed vattenleden i trakter af leende naturskönhet, endast för den utomordentligt angenäma och pittoreska omvexling, de gifva åt landskapet, den ögonfägnad, de skänka den förbifärdande. Sådana landtliga sommarställen kallades fordom — n. b. säkerligen endast af dem, som icke sjelfva ägde några sådana — för »fåfångor», hvarom t. ex. Titzens fåfänga på Södermalm ännu i dag bär vittnesbörd. Men den, som i många år varit invånare i den trånga, qualmiga hufvudstaden, vet mer än väl, att det är någonting helt annat än fåfänga, som gör det för honom så eftersträfvansvärdt, att för sommaren kunna äga ett landtligt hem för sig och sin familj — barnen framför allt — en hydda i det fridfulla gröna att hvila uti, när man slutat dagens eller veckans göromål i staden. En liten jordlapp får arrenderas på vissa år nästan hvar som helst utefter Mälare- eller

Saltsjöstränderna; det kostar visst att bygga, men det torde kosta mer att hyra.

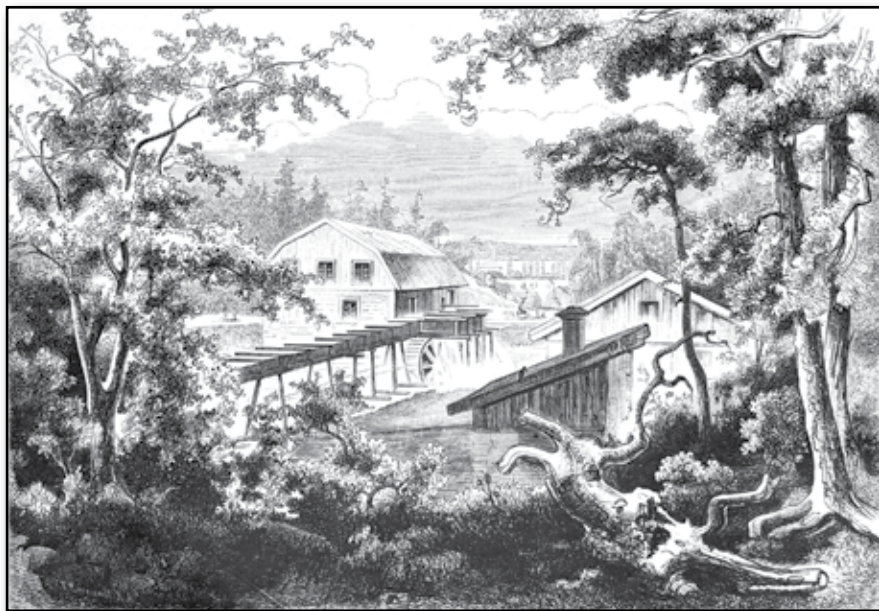
Ack, ack! vi voro ju framme redan för en god stund sedan, och här står jag på Nacka bro och pratar om villor i villan, i stället för att på värdshuset söka förfriskning. Nå ja, inte just för den skull, men den rundeliga värdinnan niger redan på förstuguqvisten, helsande mig med ett ljufligt smörgårdsbordsbådande leende, och hon är lika oemotståndlig, som en långsup för en sjöman. Jag »träder inom skranket», för att tala med salig riddarhusfiskalen, och befinner mig på en udde, som upptages af ett tvåvåningshus i halfschweizerstil med tillhörande byggnader samt en liten tillstymmelse till park. Det är värdshusbyggnaden, som står på stranden af den vackra Järlassjön. Stranden till venster och det mot sjön långsluttande landet äro odlade som en trädgård, och Järla präktiga hvita mangårdsbyggnad med sina flyglar, parker och litet längre bort paviljongen på ett klippusprång öfver sjön taga sig öfvermåttan väl ut, och midt deremot, på motsatta stranden, ser man de röda byggnaderna på Nacka. På sjön svärma om hvarandra lätta farkoster, likt vattenflugor, öfver den glittrande spegeln; flöjttoner, sång och hjertligt skratt klinga så ljuft i öronen på mig, som slagit mig ner här ute på värdshusets balkong och i förtjusningen håller på att glömma taga halfvan på den läckra rökta laxen. På Nackasidan slingrar sig en landsväg uteder afsatserna å en betydlig skogbegrönt bergshöjd; och när man jemför de båda stränderna med hvarandra, frestas man tro, att naturen här velat anställa en liten exposition af profstycken på Mälare skönhet och Skärgårdsskönhet — på det ljuftva täcka och på det mera vildt majestätiska, af hvilka båda slags naturkarakterer Stockholmstrakten företer en så behagligt omvexlande rikedom.

Med ett barns glada nyfikenhet anträder jag, hvarje gång jag besöker detta intagande ställe, vandrigen öfver bron och landsvägen uppföre fram till Nacka. På vägen har jag sjön djupt under mig och ändock berget och skogen högt öfver mig. Det är en egen känsla af fridfull högtidlighet, den vid landtlifvet ovane hufvudstadsbon erfar, när han här sätter sig att hvila på ett klippblock nästan lodrätt öfver Järlasjön och ser denna under sig och ser sig omkring, så vidt ögat når. — Nacka med dess qvarnar måste vara en egendom, som afkastar betydligt, ty jag vet, att för ett par decennier sedan blef en af mina bekanta, som ägde någon del deruti, inom Par Bricol en gång vald till revisor, hvilken förtroendepost alltid är förenad med betydlig kostnad och således endast lemnas åt rika personer, och rik ansågs min man vara endast på grund af sin delaktighet i Nacka qvarnar. Framme vid Nacka herrgård kröker sig vägen åt höger uppåt genom en dalgång utefter det vattendrag, som, kommande från en högt uppe på bergsplatån belägen liten sjö, drifver Nacka qvarnar, af hvilka konstnären här gifvit oss en liten utsigt. Vid nämde sjö ligger Nacka tarfliga, omålade kapellhus med kyrkogården och dess murkna träkors der invid. Jag mins en oändligt vacker Augustidag för några år sedan, det var också en söndag, då jag hade lagt mig ned uti gräset i backen mellan kyrkogårdsmuren och landsvägen och mådde så oändligen väl i Guds herrliga solsken, der jag låg omsurrad af allehanda yrfän och lyssnade till fåglarnes qvitter. Plötsligen fick jag höra ett knakande af torra qvistar och ett prasslande i löfven inne bland snären i dalgången på andra sidan om qvarnbäcken. Var det någon jägare: »Säg, ämnar du jaga hjortar i Lhoras dal?» — eller var det något af skogens vilda djur, som nalkades? O nej! det var icke något vilddjur, som kom, det var den beskedlige gubben Meyer, litografen, som gick

och ströfvade sig fram bland snåren med sin stora ritportfölj under armen. Hvarföre han valt denna besynnerliga väg, som ingen väg var, det vet jag icke, men hvad målet var, fick jag snart veta, ty inom kort såg man en vy af landskapet i »Illustrerad Tidning». Vacker är hela trakten här omkring, hvart man vänder sig; herrliga ängar, betande hjordar, höjder och dälдер, löfskog, barrskog och vattendrag. — — —

Ack, ack! jag glömde ju alldeles bort, att roddkarlen behöfde sig en söndagssup i värmen. Se, nu är jag således tvungen att bums vända om till värdshuset; behagar läsaren göra sällskap?

L. J. S.

Nacka qvarnar. (Efter en originalteckning på trä af C. S. Hallbeck.)

Viktiga ord och personer

Bacchus.

Romersk gud. Bacchus ansvarade för vin och var också känd i den grekiska världen som Dionysos.

Bergelin, Johan Theodor.

[1822–1864] Svensk agronom. Var en av landets ledande experter på jordbruk och skrev ett stort antal handledningar om allt från hornboskap och dränering till mjölkning och tillverkning av tegelrör.

Fot.

Längdmått. En fot motsvarar 29,6 cm.

Guirland.

Äldre stavning för ordet girland.

Gustaf Wasa.

[1496–1560] Svensk kung från 1523 till sin död 1560. Gustav Vasa är en av de mest inflytelserika kungarna i svensk historia. Gustav införde arvsmonarkin i Sverige och reformerade kyrkan. Många menar att Vasa skapade den moderna svenska nationalstaten.

Hierta, Lars Johan.

[1801–1872] Svensk tidningsman, bokförläggare, riksdagsledamot och företagsledare. Föddes in i en adlig familj och var under mer än 40 år riksdagsledamot. Drev flera framgångsrika företag, bland annat ett eget bokförlag och Liljeholmens Stearinfabrik. Är i dag mest känd som grundare av tidningen Aftonbladet och en hängiven förespråkare för press- och yttrandefrihet.

Hoffstedt, Carl Gustaf.

[1803–1884] Svensk jurist och politiker. Var under flera år riksdagsledamot för bondeståndet. Skrev ett stort antal halvgalna motioner, enbart för att muntra upp de övriga politikerna. Var justitieråd då han avslutade den juridiska karriären.

Inserat.

Äldre ord om ett bidrag som skickas in till tidningar och tidskrifter. Inserater var oftast någon typ av insändare eller debattinlägg.

Læstadius, Petrus.

[1802–1841] Svensk präst och missionär. Tjänstgjorde som präst i den norrländska vildmarken och skapade också den första organisationen för kyrkorna i Lappland. Brodern Lars Levi skapade den religiösa rörelsen læstadianismen.

Meyer, Johann Friedrich.

[1806–1893] Tysk konstnär samt tidnings- och tryckeriägare. Flyttade tidigt till Sverige och var en av sin tids främsta litografer och tecknare. Grundade den mycket inflytelserika tidskriften Illustrerad tidning.

Najad.

Mytologiska varelser i forntidens Grekland. Najaderna var en typ av nymfer som styrde allt färskvatten, både insjöar, floder, brunnar, och bäckar.

Par Bricole.

Ett svenskt ordenssällskap baserat Bellmanhuset på Södermalm i Stockholm. Grundades i slutet av 1700-talet och har kungen som beskyddare. Förebilden för sällskapet var frimurarna och Bellmans fiktiva sällskapet "Bacchi orden". Ordenssällskapet har som syfte att främja talekonst, musik och teater. I dag har man framför allt en inriktning på att främja körsång.

Posito.

Uttryck från latin som tidigare användes inom juridiken. Ordet betyder "låt oss säga" eller "under antagande".

Satrap.

Persisk benämning på regionala makhavare/furstar. Satraperna hade begränsad makt och styrdes av den persiske kungen.

Schweizeri.

Ett gammalt namn för kafé med spritutskänkning. Fick sitt namn från de många schweizare som flyttade till Sverige i början av 1800-talet och öppnade sockerbagerier.

Titzens fåfänga.

Ett välbevarat hus från 1824 på Gamla Lundagatan på Södermalm i Stockholm. Huset byggdes av fångvaktaren Jakob Martin Titz (1762–1833) som ett lusthus eftersom man härifrån har en

fantastisk utsikt över centrala Stockholm. Byggnaden ligger i dag i ett kulturresevat.

*Nu kan du prenumerera på våra nya titlar via **patreon**.*

- Du får en ny e-deckare i veckan.*
- Du får tillgång till ett bibliotek med 50-100 titlar.*
- Du får tillgång till massor av fakta och biografier.*

Mer info:

www.patreon.com/klassiskadeckare